

Cuprins

Capitolul I. Introducere	1
Secțiunea 1. Prezentarea teoriei impreviziunii	1
Secțiunea 2. Precedente istorice	5
§1. Dreptul roman.....	5
§2. Dreptul canonic.....	7
§3. Vechiul drept francez.....	9
§4. Vechiul drept românesc.....	10
Secțiunea 3. Delimitări de alte noțiuni.....	13
§1. Impreviziunea contractuală și leziunea.....	13
§2. Impreviziunea contractuală și eroarea.....	16
§3. Impreviziunea contractuală și forța majoră.....	17
§4. Impreviziunea contractuală și elementul <i>alea</i>	20
§5. Impreviziunea contractuală și condiția rezolutorie.....	23
§6. Impreviziunea contractuală și repararea prejudiciului (im)previzibil.....	24
Capitolul II. Forța obligatorie a contractului și impreviziunea.....	26
Secțiunea 1. Concepția clasică și modernă asupra efectelor contractului.....	26
§1. Evoluția concepției asupra efectelor contractului	26
§2. Distincția dintre caracterul obligatoriu și conținutul obligațional al contractului.....	32
Secțiunea 2. Fundamentul forței obligatorii a contractului	34
§1. Avântul și decăderea principiului autonomiei de voință.....	35
§2. Doctrinile moderne și principiul forței obligatorii.....	38
1. Teorii substitutive autonomiei de voință. Noi fundamente ale principiului forței obligatorii.....	38
1.1. Fundamente unice sau monolitice	39
1.2. Fundamente pluraliste.....	49
2. Propunerea lui D. Mazeaud de modificare a art. 1134 C. civ. francez.....	53
§3. Metodologia și fundamentul pe care înțelegem să le propunem	57
Fundamentul principiului obligativității sub aspect substanțial.....	59

Capitolul III. Domeniul de aplicare, premisele și condițiile impreviziunii contractuale	65
Secțiunea 1. Domeniul de aplicare	65
§1. Necesitatea determinării domeniului de aplicare	65
§2. Determinarea domeniului de aplicare a impreviziunii contractuale	66
Secțiunea 2. Premisele impreviziunii contractuale	70
§1. Prima premisă: absența culpei debitorului	71
§2. A doua premisă: absența unei clauze de adaptare a contractului	77
§3. A treia premisă: caracterul licit al neexecutării obligațiilor	79
§4. Principiul nominalismul monetar	81
Secțiunea 3. Condițiile impreviziunii contractuale	87
§1. Doctrina în privința condițiilor impreviziunii	87
§2. Prezentarea condițiilor pe care le reținem	90
1. Condiția imprevizibilității. Intervenirea unei situații imprevizibile sau cu efecte imprevizibile	90
1.1. Domeniul de cuprindere al situațiilor imprevizibile ...	91
1.2. Criteriul de determinare a imprevizibilității. Relativitatea teoriei impreviziunii	112
1.3. Alte atribute de natură a însoți situația constitutivă de impreviziune	118
2. Condiția momentului intervenirii situației imprevizibile sau al efectului asupra contractului	119
3. Condiția efectului produs asupra contractului	121
4. Condiția ca riscul determinat de o situație de impreviziune să nu se încadreze în categoria riscurilor contractuale asumate	136
 Capitolul IV. Fundamentarea impreviziunii contractuale	 140
Secțiunea 1. Diverse fundamente propuse	140
1. Echitatea	140
2. Impreviziunea încadrată noțiunii de forță majoră	142
3. Abuzul de drept ca fundament al impreviziunii	144
4. Articolul 1085 C. civ. – fundament al impreviziunii	146
5. Lipsa de cauză ca fundament al impreviziunii	148
6. Fundamente pluraliste ale impreviziunii contractuale: voința juridică a părților, utilitatea socială, buna-credință ...	149
7. Clauza <i>rebus sic stantibus</i> ca fundament al impreviziunii	151
Secțiunea 2. Fundamentul pe care îl reținem: buna-credință	153
§1. Funcția contractului în cadrul circuitului civil	154

§2. Înțelesul noțiunii de bună-credință și reșezarea raportului dintre art. 969 și art. 970 C. civ.	156
1. Buna-credință și executarea contractelor	161
2. Partea contractantă în funcție de care se apreciază buna-credință	164
3. Buna-credință și interpretarea contractelor	165
Concluzii.....	170
Capitolul V. Efectele admiterii teoriei impreviziunii.....	172
Secțiunea 1. Prezentarea generală a efectelor.....	172
§1. Concepția despre efectele impreviziunii.....	172
§2. Conceptul de revizuire	176
Secțiunea 2. Desființarea contractului	183
§1. Precizări generale.....	183
§2. Acțiunea în reziliere/rezoluțiune <i>sui generis</i> pentru cauză de impreviziune	185
Secțiunea 3. Suspendarea contractului pentru cauză de impreviziune.....	197
§1. Despre suspendare. Generalități.....	197
§2. Particularitățile suspendării pentru cauză de impreviziune....	199
§3. Suspendarea și alte modalități de revizuire a duratei contractului	203
Secțiunea 4. Adaptarea de către instanță a contractului	206
§1. Despre puterea de intervenție a judecătorului în contract..	206
§2. Intervenția directă a judecătorului în contract sau revizuirea <i>stricto sensu</i> a prestațiilor părților	209
§3. Intervenția indirectă a judecătorului în contract prin instituirea obligației de renegociere	214
Capitolul VI. Aplicații practice ale impreviziunii contractuale ..	232
Secțiunea 1. Jurisprudența interbelică	232
§1. Admiterea teoriei impreviziunii.....	232
§2. Respingerea teoriei impreviziunii	237
Secțiunea 2. Jurisprudența actuală.....	240
§1. Aplicarea de către instanță a teoriei impreviziunii	240
§2. Greșita încadrare a spețelor în materia impreviziunii.....	243
§3. Neacceptarea de către instanță a unei clauze de impreviziune.	
Relația impreviziune – clauza de impreviziune	249
Concluzii.....	253
Secțiunea 3. Intervenția legiuitorului în materia impreviziunii ...	254

1. Legea nr. 8/1996 privind drepturile de autor	255
2. Legea nr. 195/2001 privind voluntariatul	257
3. Legea nr. 469/2002 privind întărirea disciplinei contractuale.	258
Capitolul VII. Impreviziunea contractuală în dreptul comerțului internațional	261
Secțiunea 1. Precizări generale.....	261
Secțiunea 2. Clauza de <i>hardship</i>	263
§1. Definirea clauzei de <i>hardship</i>	264
§2. Structura clauzei de <i>hardship</i>	270
Secțiunea 3. Puterea de intervenție a arbitrilor în contractele de comerț internațional	286
§1. Principiul forței obligatorii. Intangibilitate	288
§2. Atenuările aduse intangibilității principiului forței obligatorii..	292
Concluzii asupra impreviziunii în dreptul comerțului internațional	302
Capitolul VIII. Teoria impreviziunii în dreptul administrativ..	304
Secțiunea 1. Introducere	304
Secțiunea 2. Comparație între teoria administrativă și teoria civilă a impreviziunii.....	306
§1. Fundamentarea teoriei impreviziunii.....	306
§2. Condițiile de aplicare a teoriei impreviziunii.....	309
§3. Efectele teoriei impreviziunii	312
Concluzii privind teoria administrativă a impreviziunii.....	314
Capitolul IX. Teoria impreviziunii în dreptul comparat.....	318
Secțiunea 1. Dreptul italian.....	318
1. Prima etapă.....	318
2. A doua etapă.....	318
Secțiunea 2. Dreptul german.....	323
1. Prima etapă.....	323
2. A doua etapă.....	324
3. Etapa actuală	325
Secțiunea 3. Spațiul juridic european	333
Secțiunea 4. Dreptul englez	339
Capitolul X. Concluzii generale	346
Bibliografie.....	351

Cuvânt introductiv

*Tânăr cadru didactic la Catedra de Drept Privat a Facultății de Drept a Universității din București, remarcată cu preocupări științifice încă din perioada când era studentă în anul IV de facultate, Cristina Zamșa s-a orientat în lucrarea de față, ce constituie substanța tezei sale de doctorat, spre o temă de cercetare de o importanță deosebită în materia contractului ca izvor de obligații civile, anume **teoria impreviziunii**.*

*Legată structural de forța obligatorie a contractului și de efectele acesteia, impreviziunea a apărut ca o realitate social-economică determinată de schimbările „drastice și imprevizibile” ale condițiilor în care **urmează a fi executat un contract**, prin raportare la cele avute în vedere de părți la **momentul încheierii sale**. Teoria impreviziunii reprezintă răspunsul dat de doctrină și, mai ales, de jurisprudență cu privire la soarta executării contractului, deci a producerii efectelor sale esențiale voite de părți, în ipoteza apariției unor asemenea situații. Schimbările economice generate de trecerea de la economia etatizată hipercentralizată, la o economie bazată pe cerere și ofertă constituie prin excelență una din premisele apariției unei posibile „impreviziuni contractuale”, fenomen prin care a trecut și economia românească, ceea ce este de natură să demonstreze **deplina actualitate** a temei asupra căreia poartă cercetarea autoarei.*

*În lucrare, după un capitol introductiv, dedicat unor considerații **de ordin istoric** asupra teoriei impreviziunii și **delimitările** acestei noțiuni față de alte concepte înrudite din dreptul civil – leziunea, eroarea, forța majoră, etc. – în cel de-al doilea capitol cititorul va găsi evidențiat raportul dintre **forța obligatorie a contractului și impreviziunea contractuală**; autoarea demonstrează că aceasta din urmă se înfățișează ca o **excepție aparentă** de la principiul forței obligatorii a contractului.*

Cel de-al III-lea capitol al lucrării este consacrat domeniului de aplicare, premiselor și condițiilor impreviziunii contractuale,

pentru ca în capitolul IV să fie analizată **fundamentarea** acestei instituții. Examinând critic diversele fundamentări elaborate în literatura juridică de specialitate, autoarea ajunge la concluzia că impreviziunea contractuală se întemeiază pe **buna-credință** și evidențiază raportul dintre forța obligatorie a contractului (art. 969 C. civ.) și **executarea cu bună-credință a obligațiilor contractuale**. Din moment ce se admite aplicarea impreviziunii contractuale astfel fundamentată, autoarea trece apoi la analiza efectelor acesteia (capitolul V) și a aplicațiilor ei practice în dreptul civil (capitolul VI), în dreptul comerțului internațional (capitolul VII), în dreptul administrativ (capitolul VIII) și în dreptul comparat (capitolul IX), pentru a-și încheia cercetarea cu unele **concluzii generale**.

Lucrarea are la bază un temeinic examen critic al punctelor de vedere exprimate în literatura de specialitate – în special cea română și cu dese referiri la cea franceză – privitoare la problemele puse în discuție; de asemenea, este analizată pertinent și practica judecătorească în materie, cu precădere după determinarea fundamentului teoriei impreviziunii în dreptul civil român. Autoarea se raliază la puncte de vedere exprimate sau își expune argumentat propriile ei opinii în materia examinată.

Având în vedere seriozitatea și profunzimea cercetării întreprinse într-un domeniu în care se resimțea nevoia unei **abordări monografice**, nu ne îndoim că lucrarea de față va reprezenta un util instrument de lucru atât pentru teoreticienii cât și pentru practicienii dreptului. De asemenea, nu putem să nu exprimăm din nou satisfacția profesorului pentru reușita unei foste studente ce probează, prin cartea de față, calități incontestabile de cercetător în domeniul dreptului civil.

Prof. univ. dr. **Corneliu Bîrsan**

Capitolul I. Introducere

Secțiunea 1. Prezentarea teoriei impreviziunii

1. Generalități. Impreviziunea constituie un exemplu ilustrativ pentru modul în care concepte tradiționale ale dreptului civil sunt chemate să-și analizeze și să-și demonstreze corespondența cu o anumită realitate economică. Pentru importanța practică a teoriei pledează atât cauzele sale generatoare, cât și efectele pe care le are asupra relațiilor contractuale.

Din perspectivă istorică, teoria ca atare nu era consacrată de o manieră generală în dreptul roman, ci numai printr-o serie de directive, mai ales de interpretare, aplicabile în cazuri concrete. În strânsă legătură cu evoluția principiului obligativității contractului, teoria a fost dezvoltată de canoniști prin intermediul generalizării clauzei *rebus sic stantibus*; în vechiul drept românesc se constată tendința de reglementare parțială a impreviziunii contractuale, fie sub influența codului austriac, fie sub cea autohtonă.

Sub forma juridică pe care ne-o propunem spre dezvoltare, impreviziunea contractuală a apărut relativ recent în dreptul administrativ, preluată apoi în dreptul civil, odată cu izbucnirea primului război mondial, reapărând apoi în dreptul nostru după anul 1989, prilejuită de schimbarea regimului politic. Coeficientul comun al perioadelor de criză menționate este acela al deprecierii monetare, reprezentată printr-o inflație galopantă, de natură să pună în discuție necesitatea revizuirii contractelor în scopul prevenirii unor situații falimentare și al reșezării stabilității și securității contractelor. Depistarea diverselor etape în apariția și dezvoltarea impreviziunii ne-a prilejuit deseori să alegem metoda comparativă între perioada clasică, modernă, respectiv cea actuală.

Problematika nu trebuie redusă la cheștiunea inflației, întrucât impreviziunea se impune ca un mijloc de drept eficient în rezolvarea unei situații juridice de origine contractuală, determinată de schimbarea drastică și imprevizibilă a împrejurărilor (indiferent de natura lor) din momentul executării contractului, față de epoca încheierii lui.

Concret, suntem în prezența fie a unei onerozități excesive a obligației care, deși nu este imposibil de onorat, îl poate pune pe debitor într-o postură economică foarte dificilă, chiar falimentară, fie a unei diminuări drastice a prestației ce urmează a fi primită de creditor, cu consecința dezechilibrării contravalorii prestațiilor și a pierderii interesului în menținerea lui *tale quale*.

Această manifestare concretă a impreviziunii în cadrul relațiilor contractuale ne permite operațiunea de delimitare față de unele noțiuni asemănătoare: leziunea, eroarea, forța majoră, elementul *alea*, condiția rezolutorie, prejudiciul imprevizibil; deși există unele similitudini fie sub aspectul cauzelor, fie sub cel al efectelor, trebuie evitată orice tentativă de încadrare a impreviziunii în tiparul uneia din noțiunile menționate.

Rolul impreviziunii contractuale este acela de a reinstaura interesul față de executarea contractului în noile circumstanțe, prin adaptarea sa, iar dacă scopul în virtutea căruia s-a contractat nu mai poate fi atins, să se ajungă la desființarea contractului, printr-o distribuție echitabilă a riscurilor între partenerii contractuali. La un asemenea dezi-derat se poate ajunge pe două căi: legislativă și judiciară. În dreptul civil român, impreviziunea este reglementată numai în câteva domenii speciale¹, lipsind un text legal general în această materie, cu rezultatul continuării disputelor referitoare la admiterea ei de principiu.

În vederea admiterii impreviziunii pe cale judiciară, în doctrină au fost elaborate o multitudine de explicații, de fundamentări foarte originale; pe de altă parte, adversarii acestei teorii au demontat fiecare din argumentările propuse, de unde rezultă că principala problemă în cazul de față ar fi găsirea unei fundamentări care să se situeze dincolo de orice obiecție științifică.

De exemplu, cu ocazia combaterii teoriei impreviziunii (pe temeiul utilității sociale), un autor afirma: „Această teorie nu pare să aibă autoritatea necesară pentru a fundamenta teoria impreviziunii și pentru a o introduce printre principiile generale de drept.”² Având în vedere afirmații de genul celei pre-citate și pornind de la constatarea că impreviziunea este o noțiune în principal de ordin economic și financiar, considerăm că preocupările nu trebuie să se axeze exclusiv în

¹ A se vedea capitolul referitor la aplicațiile practice ale impreviziunii contractuale.

² C. Popescu, *Essai sur la théorie d'imprévision*, thèse, Paris, 1937, p. 56.

direcția unei fundamentări riguros științifice a impreviziunii, ci această operație să fie precedată de **fixarea exactă a poziției impreviziunii în cadrul dreptului, față de principiile lui cărmuitoare**. Aceasta cu atât mai mult cu cât se susține, aproape ca un laitmotiv, că teoria impreviziunii contravine principiului forței obligatorii a contractelor consacrat în mod expres în art. 969 C. civ.

De aceea, primul nostru demers important va fi reprezentat de precizarea relației dintre impreviziunea contractuală și forța obligatorie a contractelor, din perspectivă istorică și teleologică. În acest sens, a fost necesară determinarea fundamentului principiului forței obligatorii, inclusiv prin repunerea în discuție a dogmei autonomiei de voință și a rolului ei în teoria generală a contractului. Existența în literatura juridică a curentelor de promovare a unor substitute pentru autonomia de voință ne-a permis observația unei duble maniere de analiză a forței obligatorii: ca principiu dinamic (schimbător) sau ca principiu substanțial (imuabil).

Caracterul excepțional al impreviziunii contractelor este susținut și de necesitatea îndeplinirii unor condiții cumulative pentru a se aplica mecanismul său; verificarea acestor condiții constituie, în același timp, și garantul menținerii securității circuitului civil în calea arbitrariului la care ar putea da naștere reamenajarea contractului. Aceasta întrucât suntem conștienți de faptul că impreviziunea contractuală pune în evidență un conflict între două noțiuni reprezentând interese rivale de natură psiho-socială, în strânsă legătură cu „rivalitatea juridică”, deja semnalată cu principiul forței obligatorii: de o parte există noțiunea de moralitate conținută de principiul executării cu bună-credință a contractelor, iar de cealaltă parte este noțiunea economică de securitate a circuitului civil, realizabilă, în aparență, numai prin respectarea absolută a literei convențiilor.

În continuare, în aflarea unui temei juridic al teoriei, nu vom încerca încadrarea ei – de altfel artificială – în unele noțiuni asemănătoare (cum ar fi cea a forței majore), ci vom apela la un principiu redescoperit în dreptul civil, cel al executării cu bună-credință a contractelor. Opțiunea noastră este conexasă la fundamentul principiului forței obligatorii și este verificată – direct sau indirect – de opțiunea practicii judiciare române și franceze.

Odată fixate condițiile și fundamentul impreviziunii, interesul nostru se va îndrepta în direcția prezentării efectelor admiterii ei; ca metodă de prezentare, am optat și pentru evidențierea evoluției înre-

gistrată în chestiunea efectelor, în cadrul teoriei clasice, față de etapa teoriei moderne și actuale. Diversitatea efectelor am evidențiat-o prin intermediul noțiunii generale de revizuire *lato sensu* a contractului, cuprinzând soluțiile de desființare, suspendare sau adaptare (prin revizuirea *stricto sensu* sau directă ori prin revizuirea indirectă) a contractului afectat de schimbarea circumstanțelor. În acest punct al studiului nostru vom detalia chestiunea puterii de intervenție a judecătorului în contracte, dincolo de o abilitare legală expresă, în strânsă relație cu evoluția concepției asupra contractului, sesizată încă din primele decenii ale secolului XX.

În Capitolul VI vom sintetiza evoluția practicii judiciare române din momentul primei jurisprudențe de aplicare a impreviziunii până în contemporaneitate, cu precizarea că referiri punctuale la soluțiile practicii judiciare se regăsesc pe parcursul întregului studiu, pentru a infirma sau confirma dezbaterile teoretice; în același capitol, vom analiza cele câteva domenii în care legiuitorul român a făcut aplicarea teoriei impreviziunii, cu discutarea posibilității aplicării lor prin analogie și în alte situații.

Importanța fenomenului impreviziunii este demonstrată și de modul în care este receptat în ramura dreptului comerțului internațional, prin instituționalizarea clauzei de *hardship*, a cărei prezență nu echivalează însă cu excluderea *de plano* a aplicării teoriei potrivit regimului său comun; similar dreptului intern, va fi discutată posibilitatea de intervenție a arbitrilor în contractele afectate de impreviziune.

Apariția teoriei denumită ca atare în dreptul administrativ va determina prezentarea particularităților ei în această ramură de drept, determinate de specificul contractelor administrative și discutarea existenței unei teorii unice a impreviziunii.

Pentru admiterea generală a teoriei pledează și modul în care ea este receptată în diverse sisteme naționale de drept, de către legiuitor sau de practica judecătorească, precum și în dreptul actual comunitar, în Proiectul viitorului Cod privat European.

Ultimul capitol, intitulat „Concluzii generale” urmează a fi consacrat, așa cum sugerează și denumirea sa, considerațiilor finale dezbătute pe parcursul întregului studiu, cu repunerea în discuție a necesității unei reglementări generale a teoriei impreviziunii.

2. Aspecte terminologice. Terminologic, suntem în prezența unei teorii denumite, în mod tradițional, impreviziune; ne exprimăm prefe-

rința pentru sintagma «**impreviziune contractuală**»¹, pentru a evita unele confuzii legate de domeniul său de aplicație, cu excluderea răspunderii delictuale sau a executării hotărârilor judecătorești.

În dreptul modern și cel actual civil, dovadă a importanței teoretice și practice a teoriei impreviziunii, semnalăm preocupări pentru definirea impreviziunii prin unele concepte noi sau prin alăturarea acestora: «**schimbarea circumstanțelor contractuale**»², «**bulversarea economiei contractuale**»³, «**neexecutarea licită a contractului**»⁴.

Secțiunea 2. Precedente istorice

§1. Dreptul roman

3. Inexistența unei teorii a impreviziunii. Teoria impreviziunii fiind strâns legată de faza executării contractului, rezultă că originea ei în timp trebuie căutată în perioada în care se poate vorbi deja despre o elaborare a teoriei generale a contractului. Această premisă a analizei istorice implică o serie de nuanțări, întrucât noțiunile de contract și de convenție din dreptul roman diferă de cele din dreptul modern, unde acordul de voințe nu era suficient pentru a crea o obligație: *ex nudo pacto actio non nascitur*.⁵

Două repere trebuie luate în considerare în scopul depistării impreviziunii contractuale în dreptul roman: formalismul, care a guvernat formarea valabilă a contractelor, și pronunțarea principiului obligativității contractului. **Ambele converg spre soluția inexistenței unei teorii a impreviziunii contractuale.** Să vedem în ce grad fiecare dintre cele două repere contribuie la concluzia menționată.

¹ Pentru precizări referitoare la termenii de «imprevizibilitate», «imprevizibil»², trimitem la Cap. III, Secțiunea 3, par. 82bis-84.

² Proiectul Codului Privat European, art. 6:111, în Principles of European Contract Law, Prepared by the Commission of European Contract Law, Kluwer Law International, Ed. De Lando, Haga, 2000, p. 322.

³ *D.M. Philippe*, *Changement des circonstances et bouleversement de l'économie contractuelle*, Bruxelles, 1986.

⁴ *C. Chabas*, *L'inexécution licite du contrat*, LGDJ, Bibliothèque de Droit Privé, Tome 380, Paris, 2002.

⁵ *C. Stoicescu*, *Curs elementar de drept roman*, Institutul de arte grafice Bucovina, București, 1931, p. 278.

a) Formalismul în materie contractuală însemna că manifestarea de voință a părților, pentru a produce efect legal, trebuia să „îmbrace” una din următoarele forme consacrate legal: solemnitatea aramei și a balanței, rostirea unor cuvinte rituale, înscrierea într-un registru.¹

Din punctul de vedere al politicii legislative, formalismul este considerat ca fiind concretizarea prerogativelor contractantului – de a fi cetățean roman, om liber –, acestea, la rândul lor, ca expresie a cultului voinței individuale, suverane². Îndeplinirea formelor menționate având ca scop „fixarea voințelor schimbătoare”³ contra interpretării mai mult sau mai puțin subiective a judecătorilor, rezultă că aceștia nu puteau examina conținutul contractului, intenția părților sau echilibrul prestațiilor, ci exclusiv termenii legali din contract. Așadar, controlului judiciar nu îi erau sumise tocmai acele operațiuni care în dreptul modern constituie obiect de cercetare pentru aplicabilitatea impreviziunii contractuale.

Chiar dacă, urmare a activității creatoare a pretorului, un spirit de echitate și de bună-credință a animat dreptul contractelor, totuși judecătorul nu se putea pronunța în cazul unui contract cu dificultăți de executare, în legătură cu reechilibrarea lui pe baze echitabile⁴.

Explicația o regăsim în faptul că dreptul era expresia mentalității specifice unui popor dur, dedicat luptei sub toate formele ei, cu consecința lipsei de interes în protejarea celui care nu se putea apăra singur în fața greutăților⁵.

b) Principiul obligativității contractului din Codul napoleonian, edictând că o convenție este legea părților, a fost formulat de Ulpian („*Hoc servabitur quod initio convenit; legem enim contractus debet*” – Digeste 50.17.23)⁶, ceea ce i-a determinat pe unii autori să aprecieze că dreptul roman condamna teoria impreviziunii⁷.

¹ *Idem*, p. 278.

² *E. de Gaudin de Langrange*, L'intervention du juge dans le contrat, thèse, Librairie de Recueil Sirey, Paris, 1935, p. 4.

³ *Ibidem*.

⁴ *Idem*, p. 9.

⁵ *J. Lartigolle*, Justice commutative et droit positif, thèse, Imprimerie J. Pechade, Bordeaux, 1957, p. 33.

⁶ *A. Bruzin*, Essai sur la notion d'imprévision et sur son rôle en matière contractuelle, thèse, Imprimerie J. Prely, Bordeaux, 1922, p. 88.

⁷ *J. Ghestin, C. Jamin, M. Billiau*, Traité de droit civil. Les effets du contrat, LGDJ, Paris, vol. I, 2001, p. 359.